

I JA ŽELIM SUDJELOVATI!

participacija djece u školi

URED PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Publikacija za djecu „I JA ŽELIM SUDJELOVATI! - PARTICIPACIJA DJECE U ŠKOLI“ nastala je s ciljem da se djeci učine dostupnima rezultati istraživanja „Participacija djece u sustavu odgoja i obrazovanja“, koje je proveo Ured pravobraniteljice za djecu sa suradnicima. Cijelo istraživanje prikazano je u znanstvenoj publikaciji „Participacija djece u školi“, Osmak Franjić, D., Borić, I. (2019), čiji su suizdavači Pravobranitelj za djecu i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Izdavač: Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske, Zagreb, Teslina 10

Urednice: Maja Flego, Davorica Osmak Franjić

Lektorica: Mira Jelić

Ilustracije: Zrinka Ostović

Grafičko oblikovanje: Valentina Dominić, Smak - smart media knowledge, Zagreb, www.smak.hr

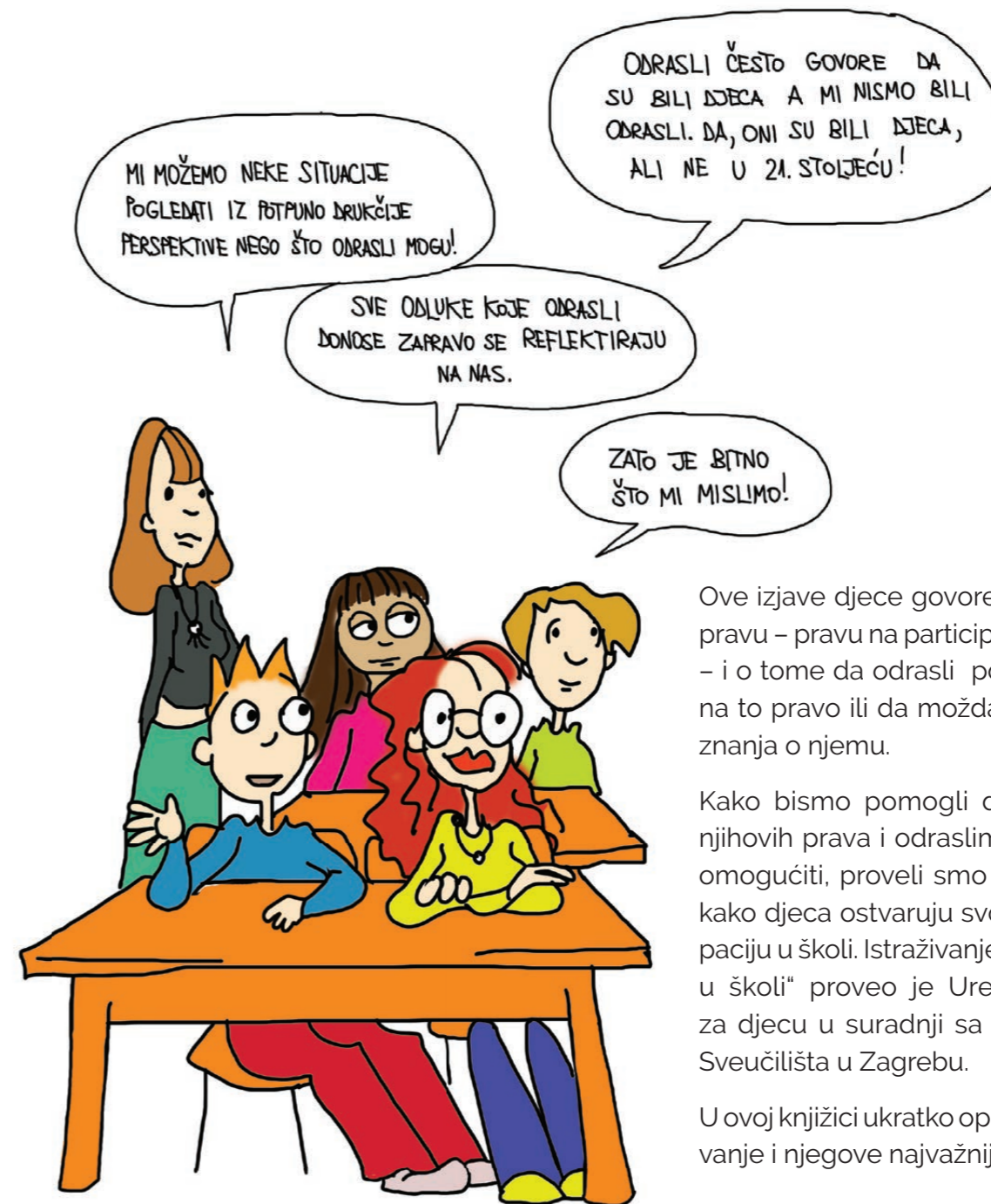
Tisak: Bruna Samobor d.o.o.

Naklada: 500 primjeraka

Tiskano u studenome 2019.

ISBN 978-953-7790-12-7

CIP

Ove izjave djece govore o važnom dječjem pravu – pravu na participaciju ili sudjelovanje – i o tome da odrasli ponekad zaboravljaju na to pravo ili da možda i sami trebaju više znanja o njemu.

Kako bismo pomogli djeci u ostvarivanju njihovih prava i odraslima koji im to trebaju omogućiti, proveli smo istraživanje o tome kako djeca ostvaruju svoje pravo na participaciju u školi. Istraživanje „Participacija djece u školi“ proveo je Ured pravobraniteljice za djecu u suradnji sa znanstvenicima sa Sveučilišta u Zagrebu.

U ovoj knjižici ukratko opisujemo naše istraživanje i njegove najvažnije rezultate i poruke.

Participacija = sudjelovanje

= izražavanje mišljenja o pitanjima koja se odnose na nas

= sudjelovanje u donošenju odluka koje nas se tiču

Prema *Konvenciji o pravima djeteta* svako dijete ima pravo na izražavanje mišljenja o svim važnim pitanjima koja se odnose na njega. Odrasli to mišljenje moraju pažljivo saslušati i uzeti ga u obzir pri donošenju odluka koje se tiču djeteta. To pravo nazivamo

pravom **djeteta na participaciju** ili sudjelovanje, ono je opisano u članku 12. *Konvencije o pravima djeteta*. Participacija je i načelo koje prožima sva područja djetetovih prava: pravo na život s roditeljima, pravo na obrazovanje, zdravlje, zaštitu od nasilja i sva druga prava.

Zašto je važna participacija djece u školi

Škola je važno mjesto za rast i razvoj svakog djeteta. Dijete u školi provodi velik dio vremena, gdje stječe znanja, vještine i vrijednosti, ali i nove prijatelje. Učenjem, igrom i druženjem

u školi djeca izgrađuju svoju društvenu mrežu i sebe kao pojedince. Škola je ključno mjesto gdje djeca uče i ostvaruju svoja prava, uključujući i pravo na participaciju.

ISTRAŽIVANJE

U istraživanju o participaciji primijenjen je i kvalitativni i kvantitativni pristup. U kvalitativnom dijelu istraživanja djeca i odrasli su, u malim grupama, razgovarali s autoricama istraživanja i odgovarali im na njihova unaprijed pripremljena pitanja. Njihovi su odgovori snimani i kasnije detaljno analizirani, a na osnovi dobivenih podataka izrađen je *Upitnik o participaciji u školi*.

U kvantitativnoj fazi istraživanja djeca i odrasli ispunjavali su upitnike i odgovarali na brojna pitanja o sudjelovanju djece u školi. Na kraju su i njihovi odgovori obrađeni posebnim

statističkim metodama, te su istraživačice iz svih prikupljenih podataka i odgovora donijele važne zaključke.

Važnu ulogu u ovom istraživanju imala su i djeca iz **Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS)**. Oni su bili naši konzultanti u prvoj fazi istraživanja i pripremi *Upitnika o participaciji u školi*, a sudjelovali su i u predstavljanju rezultata i zaključaka. Važnu ulogu imala su i djeca iz dvije osnovne i jedne srednje škole koja su sudjelovala u tzv. pilot-provedbi, kojom smo provjerili naš *Upitnik*.

Što smo htjeli postići

Željeli smo dobiti informacije koje će nam pomoći u boljem razumijevanju kako djeca (učenici) i odrasli (nastavnici i stručni suradnici) doživljavaju ostvarivanje prava djece na

participaciju u školi, kako bismo na osnovi dobivenih podataka mogli izraditi smjernice za povećanje aktivne participacije učenika.

Tko je sudjelovao

U istraživanju je, u svim fazama, sudjelovalo ukupno 3145 djece i 502 odrasle osobe (nastavnici i stručni suradnici u školama) iz osnovnih i srednjih škola u cijeloj Hrvatskoj (65 škola).

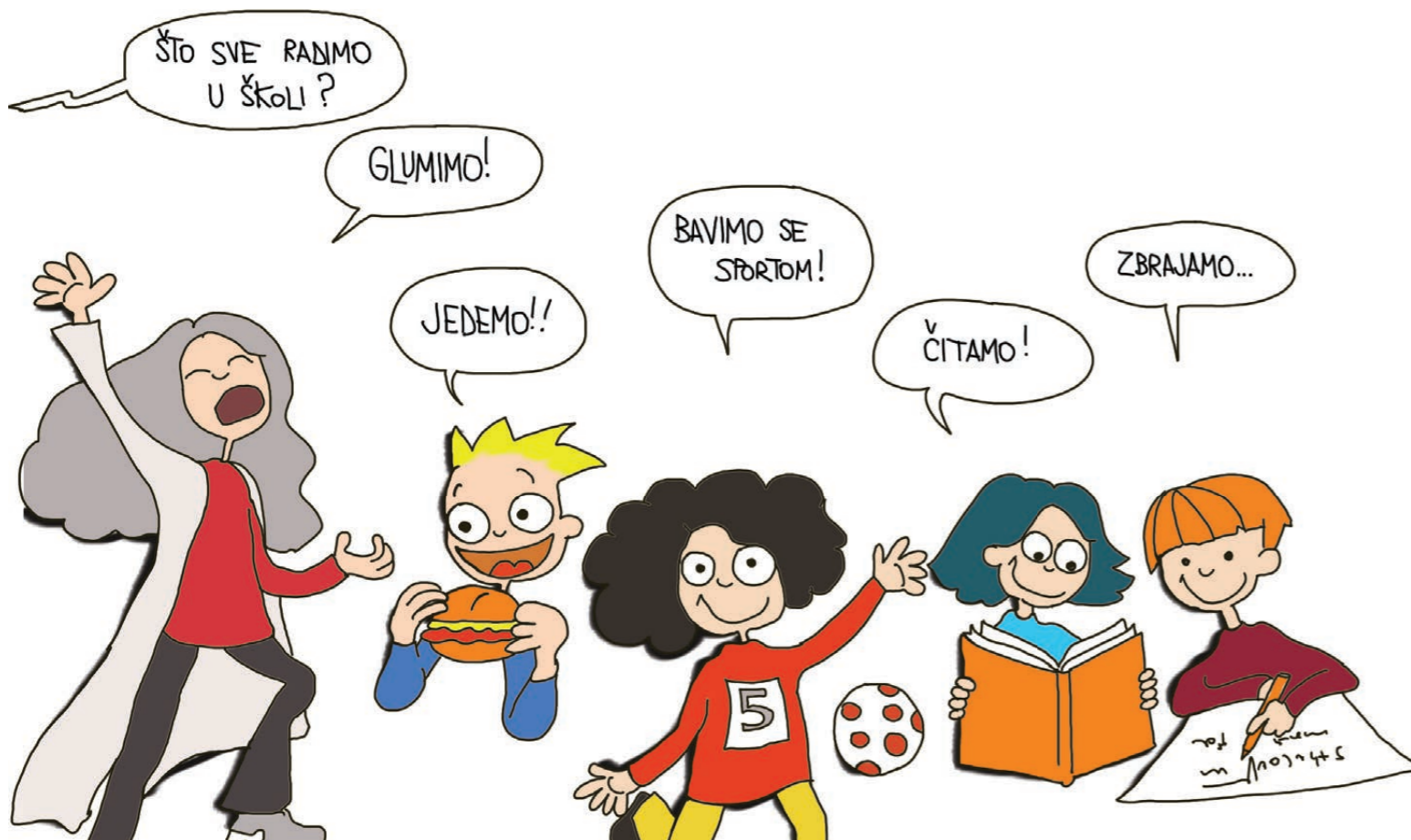
Obuhvaćene su različite škole iz svih županija: veće, manje, škole u gradovima, selima i na otocima, škole u kojima se djeca obrazuju na jezicima nacionalnih manjina i druge.

A simple illustration of three orange chairs of different heights. In the center, there is a scroll with text.

U popisu škola, na kraju ove knjižice, pogledaj je li i tvoja škola sudjelovala u istraživanju!

U razgovoru s djecom, ovako smo opisali participaciju (sudjelovanje) učenika u školi:

Sudjelovati u školi kao učenik/učenica znači: dobivati i dijeliti informacije, biti pitan i konzultiran o pitanjima koja se tiču života u razredu i školi, aktivno sudjelovati u nastavnim i nenastavnim aktivnostima, donošenju odluka važnih za učenike, predlagati i ostvarivati svoje ideje i projekte, a sve to uz podršku i poštovanje odraslih i djece u školi te u skladu s vlastitim interesima i mogućnostima.

Pitanja na koja smo ovim istraživanjem željeli odgovoriti

- Kako učenici (djeca) i odrasli (nastavnici i stručni suradnici) doživljavaju školu?
- Kako učenici i nastavnici doživljavaju participaciju djece u školi?
- Koji su oblici i razine participacije učenika u školi?
- Koja je uloga vijeća učenika u odnosu na participaciju djece u školi?
- Koja je uloga odraslih u participaciji učenika u školi?
- Što potiče, a što otežava participaciju djece u školi?

ŠTO SMO DOZNALI

1 KAKO ŠKOLU DOŽIVLJAVAJU DJECA, A KAKO ODRASLI

I odrasli i djeca uglavnom su zadovoljni školom - odrasli malo više. No, nezadovoljni su preopterećenošću nastavnim sadržajima, a uočavaju i neke druge probleme.

+ I djeca i odrasli zadovoljni su zbog:

- dobrih odnosa s drugim učenicima ili kolegama,
- dobrih odnosa učenika i nastavnika,
- dobre uredenosti škola.

- Učenici kažu:

- u nekim školama nemamo topli obrok, ni toplu vodu, ni toaletni papir,
- neki nastavnici odnose se grubo prema nama i ne poštuju nas.

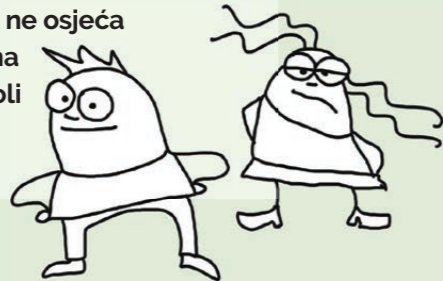
Odrasli kažu:

- Škole na selu i strukovne srednje škole u nepovoljnijem su položaju od drugih.

Zajedno upozoravaju na - veliku opterećenost učenika školskim gradivom i obvezama.

Razlog za zabrinutost

Više od 24,5 % učenika ne osjeća povezanost s učenicima i odraslima u svojoj školi i nisu sretni u svojoj školi.

2

KAKO UČENICI I NASTAVNICI DOŽIVLJAVAJU PARTICIPACIJU DJECE U ŠKOLI

I djeca i odrasli smatraju da je participacija djece u školi jako važna, jer su dječji pogled i iskustva različiti od doživljaja odraslih te da to može poboljšati život u školi svima.

To je dobro, ali ne čini nam se da naše mišljenje može dovesti do promjena u školi ili utjecati na ishod nekih odluka. Odrasli smatraju da nismo sposobni sudjelovati u raspravi o stvarno važnim temama!

Najviše sudjeluju dobri učenici - to je **participacija „putem dizanja ruke“**, a za to treba imati hrabrosti.

Na participaciju treba poticati i uključiti sve učenike!

Participacija djece je važna, ali nedostaje jasna vizija na razini obrazovnog sustava o tome što se očekuje od participacije učenika.

Nedostaje nam više znanja o tome kako poticati participaciju djece, ali i vještine za razvoj dobrih odnosa nastavnika s učenicima.

Nitko nas tome nije učio na fakultetu!

3

KAKO I KOLIKO DJECA SUDJELUJU U ŽIVOTU SVOGA RAZREDA I ŠKOLE

Sudjelovanje djece u školi bogato je i raznoliko u izvannastavnim i slobodnim aktivnostima te različitim akcijama i manifestacijama – koje uglavnom pokreću i vode odrasli. Ali učenici rjeđe sami pokreću takve aktivnosti te rijetko i u manjoj mjeri sudjeluju u donošenju važnih odluka u školi. Ne privlači ih sudjelovanje u vijeću učenika u kojem bi predstavljali svoj razred, već ih više zanima sudjelovanje u školskim i razrednim projektima i akcijama.

U razrednoj nastavi – do 4. razreda – učenici imaju više prilika za sudjelovanje u pitanjima koja se tiču njihovog života u školi i za razvijanje odnosa s učiteljima, ali u predmetnoj nastavi, zbog mnogo gradiva i obveza, za to nema više vremena.

U srednjim školama (posebno u strukovnim programima) mogućnosti za sudjelovanje su još manje i očekuje se da ih učenici sami pokrenu.

Djeca smatraju da odrasli odlučuju o tome tko će i koliko participirati/sudjelovati i odlučuju o sadržaju sudjelovanja – odrasli izabiru učenike koji se dobro ponašaju, odrasli odobravaju ideje i prijedloge djece, odlučuju hoće li ih podržati u tome. Dakle, participacija većine (djece) u školi pod velikim je utjecajem manjine (odraslih). Pritom, odrasli nisu dosljedni u prihvaćanju prijedloga djece – što znači da ih ne prihvaćaju uvijek jednako, već ovisno o svojoj volji ili trenutačnom raspoloženju.

4

ULOGA VIJEĆA UČENIKA U ODNOSU NA PARTICIPACIJU DJECE U ŠKOLI

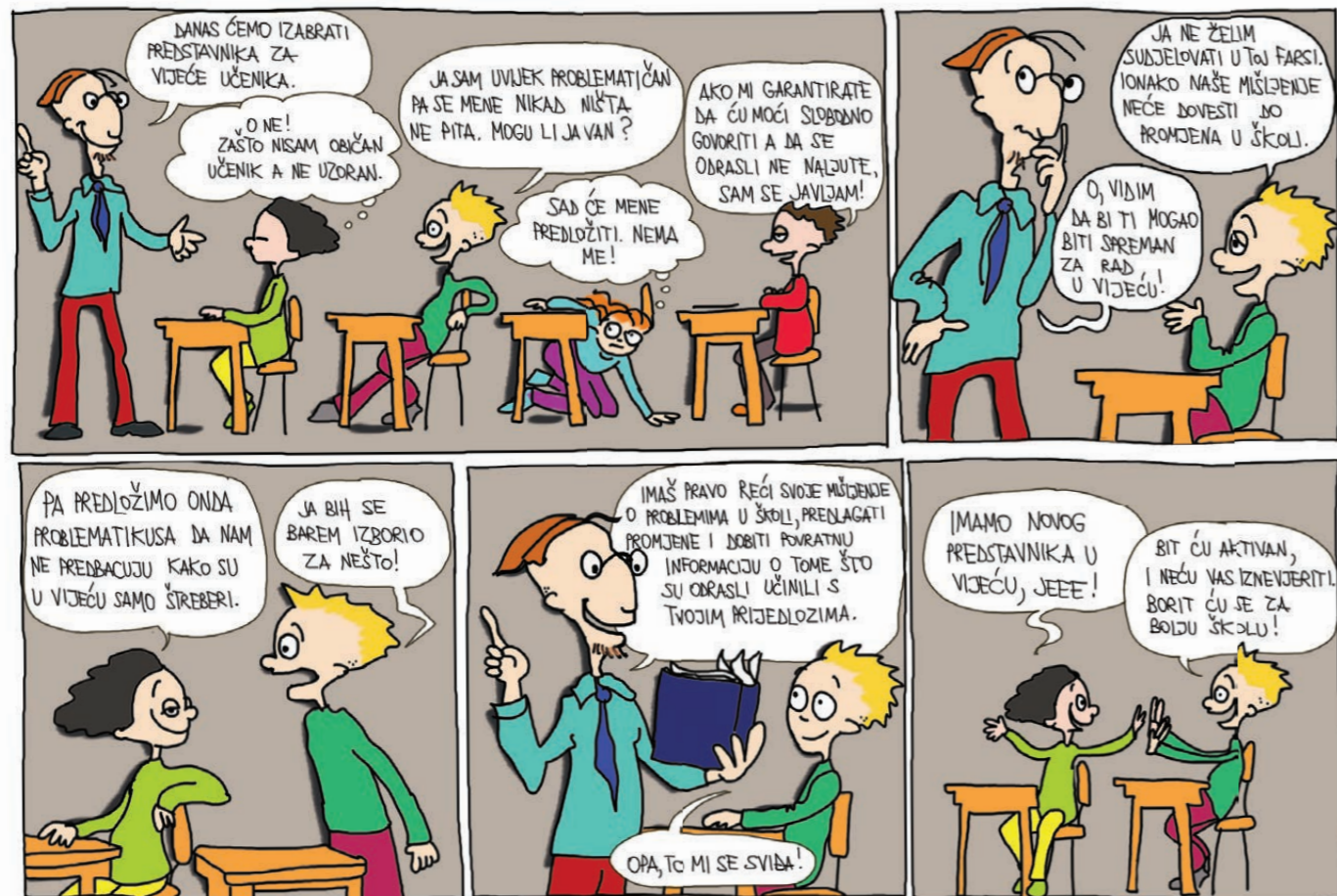
I djeca i odrasli znaju da u njihovim školama postoje vijeća učenika, ali manje im je poznato što ta vijeća rade. Velik dio učenika smatra da vijeće učenika, zapravo, ne sudjeluje u rješavanju problema u školi, pa nisu ni zainteresirani za sudjelovanje u vijeću učenika. *(Bolje je biti običan učenik!)* Članovi vijeća učenika najčešće su oni s boljim školskim uspjehom, uzorni i „neproblematični“.

Ali i djeca i odrasli smatraju da bi bilo dobro kad bi se kroz vijeća učenika aktivno zastupala mišljenja i interesi djece. Vijeća pomažu i odgoju djece za demokratsko građanstvo.

Kad bi barem vijeće bilo sigurno mjesto na kojem učenici mogu izraziti mišljenje – a da se odrasli ne naljute!

Aktivnost i važnost vijeća učenika najviše ovisi o odraslima – djeca trebaju odrasle koji će ih podržati i pripremiti za aktivan rad u vijeću učenika te biti spremni čuti i prihvatiti prijedloge vijeća učenika.

Velika je potreba djece da ih nastavnici sve doživljavaju (i vole) jednako, ali u stvarnosti to često nije tako. Učenici primjećuju da su neki nastavnici skloniji uzimati u obzir mišljenja učenika s odličnim uspjehom, uzornog vladanja i takozvane *miljenike*, dok one „druge i drugačije“ shvaćaju manje ozbiljno i češće zanemaruju njihova mišljenja.

Odrasli imaju više znanja, iskustva i moći i normalno je da oni u školi imaju više prava od nas i da je njihova riječ važnija. Ali, ipak, želimo – više poštovanja, ravnopravnosti i pravednosti u odnosu s odraslima.

Zanimljivo je da su ravnatelji većini djece – nepoznanica, učenici ih ne doživljavaju kao nekoga kome se mogu obratiti za pomoć. A kao one odrasle koji im pružaju podršku, zastupaju njihova prava i štite ih, prepoznaju stručne suradnike – pedagoge, psihologe, knjižničare.

5

ULOGA ODRASLIH U PARTICIPACIJI UČENIKA U ŠKOLI

Svi sudionici istraživanja smatraju da djeca i odrasli u školi nisu i ne mogu biti ravnopravni.

Mnogo toga ovisi i o raspoloženju nastavnika i ponašanju učenika. Kad je nastavnik dobre volje, a učenici marljivo uče, pišu zadaće i „ne prave probleme“

– tada je sve u redu. Ali, kad se nešto od toga promijeni, nastavnici su skloni zloupotrijebiti svoju moć. To negativno utječe na osjećaj povjerenja i povezanosti, time i na participaciju djece pa u takvim slučajevima djeca nerijetko odluče – ne sudjelovati i šutjeti.

Kako odrasli vide svoju ulogu?

Za postizanje promjena u školi važno je da se odrasli angažiraju i budu modeli za sudjelovanje i izgradnju boljih odnosa te ravnopravnosti, uz uzajamno poštovanje djece i odraslih u školi. Važno je da nastavnici imaju „autoritet sa srcem“, koji se temelji na otvorenosti, korektnosti i poštovanju.

6

ŠTO POTIČE, A ŠTO OTEŽAVA PARTICIPACIJU DJECE U ŠKOLI

Djecu bi na veće sudjelovanje u školi najviše potaknuli bolji odnosi s odraslima: pravednost u pristupu i ocjenjivanju, otvorenost odraslih, dobro raspoloženje i ljubaznost.

Važno im je da se u školi osjećaju sigurno i da se ne boje iznijeti svoje mišljenje. Podrška odraslih, kao poticaj na participaciju, važnija im je od podrške vršnjaka.

Djeca kažu:

Participacija u školama mogla bi se povećati:

povećanjem izbornosti predmeta u školi (posebno u srednjim školama),

stvaranjem atmosfere prihvaćenosti i slobode izražavanja svih u školi,

poticanjem suradničkog učenja i rada u manjim grupama u nastavi,

uređenjem djeci pristupačnih i prilagođenih prostora za druženje i susrete u prostoru škole.

Srednjoškolci posebno upozoravaju na to da su škole NEKREATIVNE i NEŽIVOTNE, te ističu nezadovoljstvo obrazovnim sustavom u cjelini.

PORUKE NAŠEG ISTRAŽIVANJA

- 1.** Važno je i poželjno aktivno uključivati djecu u školi u sve teme i pitanja koja se odnose na njih – smatraju i djeca i odrasli.
- 2.** Sadašnji način rada i života u školama ne potiče istinsku participaciju djece u donošenju odluka koje su im važne. Sve je podređeno ocjenama i ostvarivanju školskog uspjeha, a to potiskuje u drugi plan stvaranje dobrih odnosa nastavnika i djece. Time su nezadovoljni i odrasli i djeca. Dobri odnosi su ključni čimbenik u poticanju participacije djece.
- 3.** Manja opterećenost školskim obvezama i strogim pravilima, te veća otvorenost u odnosima nastavnika i učenika otvorile bi mogućnosti dijaloga djece i odraslih i stvarne participacije djece – sudjelovanja koje za njih ima smisla.

Poruke djeci

Imate pravo sudjelovati u školi i donošenju odluka koje vas se tiču.

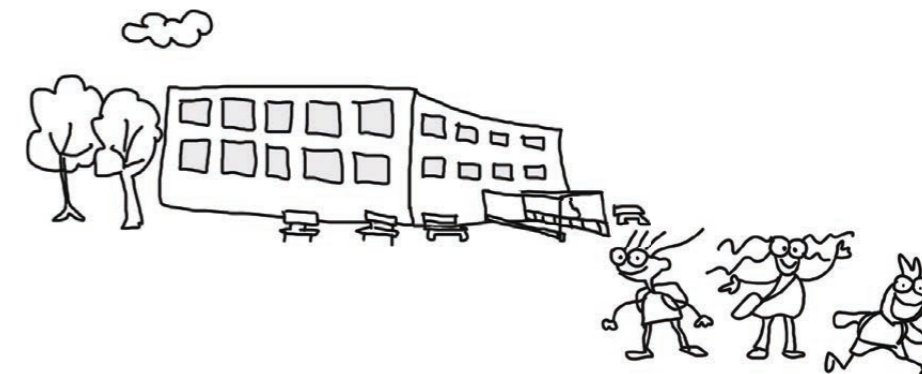
To znači da imate pravo:

- sudjelovati u donošenju razrednih pravila...
- predlagati promjene u kućnom redu škole...
- predlagati projekte i aktivnosti u školi... reći svoje mišljenje o problemima u razredu i školi...
- zatražiti pomoć za sebe kad vas nešto muči ili zatražiti pomoć za prijatelja...
- dobiti povratnu informaciju o tome što su odrasli učinili s vašim prijedlozima – koje su prijedloge prihvatili, a koje nisu (i zašto nisu)...
- ... i još mnogo toga.

Poruke odraslima

Popis škola koje su sudjelovale u istraživanju

OSNOVNE ŠKOLE

OŠ Sesvete, OŠ braće Radića - Kloštar Ivanić, OŠ Milana Langa - Bregana, OŠ Pavleka Miškine - Zagreb, OŠ Orehovica, OŠ Čazma, OŠ Ivana Lackovića Croate - Kalinovac, OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog - Ivanec, OŠ Frana Galovića - Zagreb, OŠ Retkovec - Zagreb, OŠ Miroslava Krleže - Zagreb, OŠ Borovo, OŠ Kneževi Vinogradi, OŠ braće Radića - Pakrac, OŠ Trpinja, OŠ Višnjevac, OŠ Antuna Mihanovića - Osijek, OŠ Mate Lovraka - Petrinja, OŠ Vladimira Nazora - Duga Resa, OŠ dr. Jure Turića - Gospić, OŠ Rikarda Katalinića Jeretova - Opatija, OŠ Skrad, OŠ Marije i Line - Umag, OŠ Pehlin - Rijeka, Osnovna Waldorfska škola - Rijeka, OŠ Malinska - Dubašnica, OŠ Jurja Dalmatinca - Pag, OŠ Kistanje, OŠ Gripe - Split, OŠ don Mihovila Pavlinovića - Metković, OŠ Kistanje, OŠ Strožanac - Podstrana, OŠ kneza Trpimira - Kaštel Gomilica

SREDNJE ŠKOLE

Škola primijenjene umjetnosti i dizajna - Zagreb, SŠ Ivana Šveara - Ivanić Grad, Gimnazija Antuna Gustava Matoša - Samobor, SŠ Zabok, Gimnazija Frana Galovića - Koprivnica, Prirodoslovna škola Vladimira Preloga - Zagreb, Gimnazija Tituša Brezovačkog - Zagreb, Upravna škola Zagreb, Graditeljsko-geodetska škola Osijek, Ekonomska škola Vukovar, Gimnazija Požega, Medicinska škola Osijek, II. gimnazija Osijek, Elektrotehnička i prometna škola Osijek, Tehnička škola Slavonski Brod, Industrijsko-obrtnička škola Virovitica, Strukovna škola Gospić, Medicinska škola Karlovac, Gimnazija Sisak, SŠ Delnice, Ekonomska škola Delnice, Turističko-ugostiteljska škola Antona Štifića - Poreč, Srednja talijanska škola - Rijeka - Scuola media superiore italiana - Fiume, SŠ Bartula Kašića - Pag, Srednja škola dr. Antuna Barca Crikvenica, Škola za dizajn, grafiku i održivu gradnju Split, Medicinska škola Šibenik, Gimnazija Metković, III. gimnazija Split, Obrtno-tehnička škola Split, Srednja škola braće Radića - Kaštel Štafilić

 Republika Hrvatska
Pravobranitelj za djecu

www.dijete.hr

info@dijete.hr